

על החומה

מיכאל פריאנטה: **בצל החומות**, הוצאת סתות 2015, 190 עמ'

"זיכרון", אומרת ההגדרה המילונית, "הוא יכולתו של האורגניזם לאגור מידע מהסביבה דרך החושים ולהשתמש בו". אני אוהב את ההגדרה הזאת כיוון שהיא הופכת את החושים למעין מנופי ענק היכולים ללכוד כל דבר מן האדמה ולהניף אותו הכי גבוה שאפשר. הוראות השימוש מודבקות על שפתיו של בעל הזיכרון והוא יכול לעשות בו כרצונו.

במידה רבה זוהי ברכת הדרך שהציג מיכאל פריאנטה שהחליט לחזור אל המלאח הישן שהוא הרובע היהודי בעיר מכנאס שבמרוקו.

לכאורה, זהו ממואר שבו מרהט המחבר את חדר הזיכרונות הפרטי שלו. למעשה, זהו סיפורה של קהילה שלמה. היופי שבתיאורים הוא ברצון לאיית

את הפרטי, את קווי האורך וקווי הרוחב של משפחה אחת, ולמצוא פתאום שהקווים האלה נפרצים והופכים להיות גבולות של ציבור גדול יותר.

הריהוט המטאפורי אינו מבדיל בין חוויית עישון הסיגריה הראשונה לבין תיאור כף ידו הכרותה של האח (אגב, כף ידו הכרותה של האח תעכב את עליית משפחת המחבר לארץ, כיוון ששליח העלייה המגיע למרוקו ב-1956 מפעיל את עיקרון הסלקציה, עיקרון שעליו כתב נתן אלתרמן את שירו 'ריצתו של העולה דנינו'). הריהוט המטאפורי פורש שטיח צבעוני ועליו אפילו העניים שבריהטי הזיכרון נהיים יותר פוטוגניים. מיכאל פריאנטה מרגיש שהוא חייב לתאר, שהוא החייל האחרון בצבא הזיכרון ושעוד מעט לא תישאר אפילו רבע שעה אחרי שזמן התיעוד יגיע אל קצו.

ההחלטה הכי חזקה שלו (כפי שהיטב לנסחה פרופ' אשר קוריאט באחרית הדבר) היא לא להרגיש חייב להיסטוריה. הוא מרגיש חייב רק לעצמו, לילד שהיה באותו רובע. לכן גם בולט מאוד תיאור השדים ומלאכי המוות שבהם נלחמו התושבים. כוחות העל האלה ריחפו מעל לראשם של בני המקום, ואלה יצאו למלחמה בלא נודע. ברור שלקרבות האלה אין סוף ידוע מראש, ואפילו עכשיו במרחק השנים הם מלאים ביותר סימני שאלה מסימן קריאה אחד.

בצל החומות הוא ניסיון יפה לפרק את החומות, לפזר את אבניהן לאורך דרכי העפר והאוטוסטרדות של הזמן, ואז לתת לזיכרון הסובייקטיבי לבנות אותן מחדש.

רוני סומק

לקרוע בקול גדול

חני כבדיאל: **פרימת טלאים**, הוצאת רעב 2015, 49 עמ'

יפה עשו הוצאת רעב שבחרו להתחיל את סדרת ספרי המקור שלהם (בעלת השם הצנוע והציפורי "שירה עם מקור") עם ספרה של המשוררת חני כבדיאל. אתחיל עם צורתו החיצונית - העיצוב של הספר מרהיב, נקי ומהודק - הספר גבוה במעט מספרים אחרים ומקנה לו בולטות על המדף אולם לא בצעקנות. הכריכה מרתקת ודורשת דיון בקשר בין האלימות על הדף לבין היצירה הכתובה ועשויה להרתיע, אבל ריווח המילים על הדף והגופן שנבחר מקנים חוויית קריאה מהנה ולא זולה (שימו לב לרשימים, מצרך נדיר בספרי ביכורים או בהוצאות קטנות).

מכריכתו האחורית של הספר אנו למדים על עברה הדת'ל'שי של המשוררת ועל חייה עם בת זוג בהווה. אתחיל ואומר שחששתי מספר "גאה" במובן הצבעוני של המילה - מבט מציצני לחיי זוגיות ואהבה דרך הפריזומה המוכרת לעיפה בשירה העברית. במקום זאת, אולי בעקבות היותה "מתרגמת שותפה" (ניסוח בעייתי זה כך במקור) בספר הנפלא **איפה תהיו - שיריה של פט פרקר** (גם בהוצאת רעב) הספר הוא מכה לבטן. הוא אמיץ ויוצא דופן.

המשוררת מצליחה בספר נטול מניירות (כמעט עד סופו, מלבד שיר צורני אחד המאפשר קריאות מכיוונים שונים), ריק משפה פיגורטיבית או אמצעיים שיריים אחרים (מלבד פסיוחות רבות) - לבנות עולם חדש נקי. זהו עולם עם עמדה ברורה על העולם, מהי שירה וכיצד ראוי לכתוב אותה ('כשזה שיר', עמ' 35), זהו עולם המגדיר מחדש מהו בית ('מרחב בטוח', עמ' 44), חיי משפחה ('בעלי חיים', עמ' 17) ופוליטיקה ('מול הבראסרי', עמ' 32). "לא ניתן לפרק את הבית בכלי האדון" כתבה המשוררת השחורה אודרי לוארד; חני כבדיאל למרות הישענותה על עורך זכר (המשורר והמתרגם ערן צלגוב), מצליחה לבחון מחדש הגדרות מוכרות ולהעמידן אל מול השמש

ולהראות את הזיוף של החיים בתור עולם הטרור-סקיסטי אלים וקשה. כיצד אשה הבוחרת לצאת מהעולם הדתי מצליחה ליצור אסתטיקה פוליטית חדשה, מבלי להיכנע לקלישאות. שימו לבכן לשיר הבא:

כישלון

בשנה השלישית להעלמות הנפש, היא השנה הרביעית בבית הספר היסודי. הכתה עמדה ומחאה לי פנים. זה היה היום היחיד בו לא קבלתי הערה אדמה ביומן. המחייאות סובבו לי את הידים מאחורי הגב, אבל לא בכיתי. הייתי כבר רגילה להיות במקום אחר.

בשנה הרביעית באלפנה, היא השנה התשיעית לעצב קליני, פתה שלמה למדה את עדותו הספרותית שהיתה פתובה בעפרון. עדין לא הכנתי שעורים, עדין לא הגעתי למבחנים, עדין לא בכיתי. עד שהתרגלתי לא להרגיש, מלותיו הפואבות רכבו לי את הידים.

בשנה הראשונה לחזרה בשאלה, היא השנה הראשונה לחזרה לעצמי, נפגשתי אתו בחדר ריק. המלים שלו ואני שנפסתי להרביק ללא הועיל. טפת דיו שקוף הכתימה את הדף.

כבר האומץ לתת לשיר ארס-פואטי, כלומר שיר העוסק במלאכת השירה ולא מקבוצת ערספואטיקה, את הכותרת 'כישלון' מחזיר אותנו לדיון של דרידה על מהות השירה הנדרסת על הכביש, שתמיד מגיעה עד חצי הדרך ונשארת שם כמו צלקת. אי-אפשר להתחמק מהשאלה כיצד שיר כזה הוא כישלון. בסופו כמו במהלך שסמואל בקט היה חותם עליו הופך הכישלון להוכחת הכשרון (סמואל בקט אמר - ניסית אי פעם? נכשלת? לא משנה, נסי שוב, היכשלי שוב, היכשלי טוב יותר). הדקונסטרוקציה של הכישלון היא הכשרון האמיתי. להוכיח עד כמה המילה מכשילה אותנו כדי שנוכל לבחון את מהות השפה.

זהו שיר חכם מאוד שראוי לבחינה - כמעט בשפה תנ"כית מגלה לנו המשוררת כיצד נגלה לה כשרונה, היא מחברת את עצמה למקורות הדתיים ובכך מתחברת לקאנון המוכר, לטקסט הגברי, שוב יש דמות גברית (דן פגיס בקרון החתום) אבל היא לוקחת את המילים ועושה בהן כשלה. ולא רק "כשלה" - הן ממש שלה. ואין זו מכשלה - היא עוברת הלאה ישר מהטקסט הגברי, שנובע ממודל גברי, לכתוב בנוולי הגוף, בצבע שלא ניתן לראות, חיבור ישיר אולי להלן סיקסו וקריאתה לחוויית הכתיבה בדיו הלבן - החלב.

בשיר אחר מצליחה המשוררת לתאר זוג חסרי בית על ספסל תוך כדי שהיא מתמקדת בסטיקר לא ברור שברקע ('מול הבראסרי'). זהו שיר שהוא למעשה גלוייה קטנה. אבל ההתמקדות דווקא במה שמחוק והכללתו ברצף שירים פוליטיים מעלה את השאלה מהו הסטיקר (בחברה הישראלית הרוויה סטיקרים) ומה נחמק. המשוררת מצליחה לגרום לחסרי הבית להיעלם בצעד חכם זה של התמקדות